

**ปูจ่าน: บทบาทการส่งเสริมพระพุทธศาสนาของชุมชน
กรณีศึกษา ตำบลดงมะดะ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย^{*1}**
**The Role of “Pu Chan” to Support Buddhism in the
Community, Dong Mada Sub-district, Mae Lao District,
Chiang Rai Province**

ชาญชัย ฤทธิร่วม และโกมินทร์ วังอ่อน

Chanchai Rittiruum and Gomin Wang-on

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

Chiang Rai Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: chanchai.rit@crju.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณลักษณะและบทบาทการส่งเสริมพระพุทธศาสนาของปูจ่านในชุมชน ตำบลดงมะดะ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับปูจ่านประจำวัดเพื่อทำความเข้าใจคุณลักษณะสำคัญของปูจ่านในบริบททางสังคมล้านนา จำนวน 15 คน และจัดประชุม กลุ่มย่อยเพื่อศึกษากิจกรรมทางสังคมที่เป็นบทบาทสำคัญของปูจ่านต่อการส่งเสริมพระพุทธศาสนาของชุมชน ทำการวิเคราะห์เนื้อหาและสร้างข้อสรุปตามประเด็นศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า ปูจ่านในชุมชนล้านนาภาคเหนือตำบลดงมะดะ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย ส่วนใหญ่เป็นชายผู้มีอายุ มีภูมิธรรมความรู้ทางพระพุทธศาสนา และทำหน้าที่เป็นผู้นำทำพิธีกรรมทางศาสนาตามแบบล้านนาที่สืบทอดกันมา บทบาทสำคัญ คือ การสร้างศาสนทายาทของชมรมอาจารย์วัด บทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการสนับสนุนปัจจัย การจุดใจไปฟังธรรมะและการสนทนาธรรม บทบาทในการสังคมสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ยากไร้ และบทบาทด้านศาสนพิธีกรรมพุทธศาสนา และพิธีตามความเชื่อเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติด้วยการส่งเคราะห์ สะเดาะเคราะห์เพื่อการบำบัดทางจิตใจ

คำสำคัญ: ปูจ่าน/มัคนายก; บทบาททางสังคม; การส่งเสริมพระพุทธศาสนา

^{*}ได้รับบทความ: 14 กุมภาพันธ์ 2565; แก้ไขบทความ: 23 มิถุนายน 2565; ตอรับตีพิมพ์: 23 มิถุนายน 2565

Received: February 14, 2022; Revised: June 23, 2022; Accepted: June 23, 2022

¹ บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาศักยภาพของปูจารย์ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ตำบลดงมะดะ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย

Abstract

The objective of this research was to study the characteristic and role of “Pu Chan” to support Buddhism in the community, Dong Mada sub-district, Mae Lao district, Chiang Rai province. It was a qualitative research and the researcher had in-depth interview with 15 Pu Chan/temple warden, in order to classify their important characters in Lanna society contexts and had focus group to study social activities that were the important roles of Pu Chan to support Buddhism in communities to analyze the content and to summarize studied issues.

The research found that: Most of Pu Chan in Northern Lanna community, Dong Mada sub-district, Mae Lao district, Chiang Rai province were elderly men with Buddhism knowledge and being the leaders in transferred religious ceremonies for Lanna style. Their important role was creating religious heirs for temple donor club and their role for spreading Buddhism was giving four necessities of life, persuading people to listen to Buddha’s teaching and discussing the doctrines. Their role for social work was helping the poor. Furthermore; their roles for Buddhism religious ceremonies and ceremonies for supernatural believes were to chant prayers as well as follow the Buddha’s teaching, to avert a catastrophe by magic power to heal people’s minds.

Keywords: Pu Chan/Temple Wardens; Social Role; Supporting Buddhism

1. บทนำ

พระพุทธศาสนามีบทบาทในการดำเนินชีวิตของคนไทยมาเป็นเวลาช้านาน ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ยกย่องนับถือเป็นสรณะแห่งชีวิตสืบต่อกันมาจึงปรากฏให้เห็นขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนศาสนพิธีและพิธีกรรมต่างๆ ล้วนมีพื้นฐานมาจากความเชื่อในทางพระพุทธศาสนาที่แนบแน่นในสังคมมาโดยตลอด ในด้านวัฒนธรรมวิถีชีวิตของคนได้ผูกพันประสานกลมกลืนกับหลักความเชื่อ และหลักปฏิบัติใน

พระพุทธศาสนาตลอดระยะเวลายาวนาน จนทำให้เกิดการปรับตัวเข้าหากันและสนองความต้องการของกันและกัน ตลอดจนผสมคลุกเคล้ากับความเชื่อและข้อปฏิบัติสายอื่นทำให้เกิดระบบระเบียบความเชื่อและความประพฤติปฏิบัติที่เป็นแบบแผนของคนไทย (จิรศักดิ์ ปันลำ, 2560, หน้า 1) โดยเฉพาะภาคเหนือของประเทศไทย ซึ่งมีพิธีกรรมและความเชื่อคล้ายคลึงกันคือเพื่อที่จะทำให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้ท่ามกลางความอุดมสมบูรณ์ของดิน น้ำ ป่า ดังนั้น ชุมชนจำนวนมากจึงมีพิธีกรรมและความเชื่อ

ของตนเอง เช่น ไหว้ผีปู่ย่า ไหว้ผีป่า เลี้ยงผีฝ่าย
แม้บางชุมชนความเชื่อเดิมๆ อาจจะหายไปตาม
กาลเวลา แต่ก็มีกรรือฟื้นขึ้นอยู่ใหม่เรื่อยมา (สมร
สังฆะสร, 2545, หน้า 7-8)

พิธีกรรมเกิดจากความต้องการพบปะกัน
ของมนุษย์ และเกิดจากความต้องการปลุกปลอบ
ขวัญกำลังใจในยามวิกฤตของชีวิต จึงนับว่ามีความ
สำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างมาก
ซึ่งตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันจะเป็นเรื่องของกรรมสม
ผสานระหว่างศาสนาและไสยศาสตร์อย่างแยก
ไม่ออก การแสดงออกในด้านความเชื่อ ทั้งการ
อ้อนวอนขอร้องสิ่งเหนือธรรมชาติ หรือเป็นการใช้
อำนาจนอกเหนือธรรมชาติให้เกิดประโยชน์แก่
ตนเองและสังคม ความเชื่อที่มีอำนาจที่จะคล
บ้นดาลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ตามมา ที่มี
ความสัมพันธ์กับชีวิตโดยเฉพาะความเชื่อเรื่องผี
มีอำนาจหรือบทบาทความคุมและกระตุ้นให้อยู่
ร่วมกันอย่างมีแบบแผนจนเกิดเป็นจารีตประเพณี
สืบต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (ศุภลักษณ์
ใจวัง, 2558, หน้า 1) เช่นกันพิธีกรรมทางศาสนา
แบบล้านนา การร่วมแรงร่วมใจและบำรุงพิธีกรรม
ทางศาสนาที่เป็นสมบัติส่วนรวม การสร้างจารีต
ประเพณีในการประกอบศาสนกิจและบทลงโทษ
แก่ผู้ละเมิด อุดมคติความเชื่อเกี่ยวกับธาตุและขวัญ
ที่นำไปสู่วิธีการบำบัดกายและใจด้วยภูมิปัญญา
พื้นบ้านและพิธีกรรม เช่น พิธีขึ้นทำทั้งสี่ พิธีสังเคราะห์
สะเดาะเคราะห์ (จิรศักดิ์ ปันลา, 2560, หน้า 147)
และศาสนพิธีหรือพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา
ตามระเบียบแบบแผนท้องถิ่นล้านนาภาคเหนือ
ได้แก่ กุศลพิธี บุญพิธีทานพิธี และปิกณกะพิธี

พิธีกรรมดังกล่าวจะมีคนกลางที่เชื่อมประสาน
ระหว่างชาวบ้านกับวัด ชาวบ้านกับอำนาจเหนือ
ธรรมชาติ โดยทั่วไปจะเรียกว่า “ปู่จ่าน”

ปู่จ่าน เป็น ฆราวาส หมายถึง บุคคล
ผู้ครองเรือน ซึ่งเคยบวชเป็นพระสงฆ์ในพระพุทธ
ศาสนามาก่อน ได้เรียนรู้หลักธรรม การประกอบ
ศาสนพิธีระเบียบขั้นตอนปฏิบัติที่เหมาะสม
ตามจารีตประเพณีท้องถิ่น ซึ่งหมายรวมถึงพิธีกรรม
ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเชื่อของคนในท้องถิ่นด้วย
วัดและสำนักสงฆ์ในชุมชน ตำบลดงมะดะ อำเภ
แม่ลาว จังหวัดเชียงราย หนึ่งในจังหวัดสำคัญในบริบท
ล้านนาภาคเหนือของประเทศไทย ซึ่งมีปู่จ่าน
ประจำวัดและสำนักสงฆ์อย่างน้อยหนึ่งคน
ส่วนใหญ่ปฏิบัติหน้าที่มาเป็นเวลานาน เชี่ยวชาญ
การประกอบศาสนพิธีกรรมทั้งในงานมงคล
อวมงคล รวมถึงพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและ
ความเชื่อของคนในท้องถิ่นด้วย จึงมีความสำคัญ
ในการศึกษากรณีนี้ถึงคุณลักษณะของปู่จ่าน
ในบริบทล้านนาภาคเหนือจังหวัดเชียงราย
ซึ่งสนับสนุนการแสดงบทบาททางศาสนา สังคม
วัฒนธรรมที่สนองตอบต่อหน้าที่ เป็นผลดีแก่
ประชาชน ชุมชน อันเป็นการส่งเสริมและเผยแผ่
พระพุทธศาสนาให้มั่นคงได้ในฐานะปราชญ์ผู้รู้
ผู้นำทำกิจกรรมระหว่างชาวบ้านกับวัดกับศาสน
พิธีกรรม

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาคุณลักษณะและบทบาทการ
ส่งเสริมพระพุทธศาสนาของปู่จ่านในชุมชน ตำบล
ดงมะดะ อำเภแม่ลาว จังหวัดเชียงราย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้กำหนดขอบเขตการศึกษาไว้ดังนี้

ขอบเขตด้านประชากรที่ศึกษา คือ ปู่จ่าน ประจาวัดและสำนักสงฆ์ ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็น มัคคนายกหรือไวยาวัจกรประจำวัด ปฏิบัติหน้าที่ มาเป็นเวลานานพอสมควร และมีความเชี่ยวชาญ การประกอบศาสนพิธีกรรมทั้งในงานมงคล อวมงคล รวมถึงพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและความเชื่อ ของคนในท้องถิ่นด้วย เลือกโดยวิธีเจาะจง ตามเงื่อนไขวัดละ 1 คน รวมจำนวน 15 คน

ขอบเขตด้านเนื้อหา มุ่งศึกษาคุณลักษณะ ของปู่จ่านในพื้นที่ตำบลดงมะตะ อำเภอมะลาว จังหวัดเชียงราย ที่เป็นชุมชนล้านนาภาคเหนือ จังหวัดเชียงราย และบทบาทหน้าที่แสดงออก ในกิจกรรมทางศาสนา สังคมวัฒนธรรม จำนวน 4 บทบาท ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างศาสนทายาท การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสังคมสงเคราะห์ และด้านศาสนพิธีที่สนองตอบต่อหน้าที่ เป็นผลดี แก่ประชาชน ชุมชน สนับสนุนการส่งเสริมและ เผยแผ่พระพุทธศาสนาของชุมชน

ขอบเขตด้านพื้นที่ ศึกษาเฉพาะวัดและ สำนักสงฆ์ในตำบลดงมะตะ อำเภอมะลาว จังหวัด เชียงราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบไม่มีโครงสร้าง เกี่ยวกับคุณลักษณะของปู่จ่านในชุมชนวัดและ สำนักสงฆ์ในตำบลดงมะตะ อำเภอมะลาว จังหวัด เชียงราย ว่าด้วยความหมายตัวตนคนนำพิธีกรรม และกระทำอันเป็นเหตุแห่งความเชื่อในบริบท

ล้านนาภาคเหนือของประเทศไทย

2. การสนทนากลุ่มย่อย โดยเลือกจาก กลุ่มประชากรที่ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 10 คน เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่ที่แสดงออกในกิจกรรม ทางศาสนา สังคมวัฒนธรรม จำนวน 4 บทบาท ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างศาสนทายาท การเผยแผ่ พระพุทธศาสนา การสังคมสงเคราะห์ และด้าน ศาสนพิธีที่สนองตอบต่อหน้าที่ เป็นผลดีแก่ ประชาชน ชุมชน สนับสนุนการส่งเสริมและเผยแผ่ พระพุทธศาสนาของชุมชนในฐานะผู้นำที่ได้รับการ ยกย่องและยอมรับของสังคมให้ทำหน้าที่ผู้นำทำ พิธีกรรม คนกลางประสานระหว่างชาวบ้านกับวัด กับศาสนพิธีกรรม และผู้ช่วยเหลือและเผยแผ่ พระพุทธศาสนา รองจากพระสงฆ์

3. การสังเกตอย่างมีส่วนร่วมในศาสน พิธีกรรมที่เกิดขึ้นระหว่างการศึกษาในชุมชน ได้แก่ การทำบุญในวัดสร้างน้ำพระประธาน การสังเคราะห์ สะเดาะเคราะห์ และการแสดงคตินิยมในงาน สำคัญของปู่จ่าน

การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยลงพื้นที่ภาค สนามสัมภาษณ์เชิงลึกแบบไม่มีโครงสร้างเป็นราย บุคคลกับปู่จ่านในแต่ละวัด และภายหลังได้จัดกลุ่ม ย่อยสนทนากันตามความสมัครใจเพื่อรวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และกิจกรรมต่างๆ ที่ ปู่จ่าน ได้ทำเป็นกิจวัตรและกิจกรรมเกี่ยวเนื่องในชุมชน และส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และผู้วิจัย ยังได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาและศาสน พิธีที่เกิดขึ้นในชุมชนระหว่างการศึกษา

เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วทำการเรียบเรียงตาม ประเด็นที่ศึกษา หาความสัมพันธ์ในโครงสร้าง

เนื้อหาที่ประเด็นที่ตั้งคำถาม ตรวจสอบความเชื่อถือของข้อมูล ความครบถ้วนของข้อมูลแบบสามเส้า การตรวจสอบเอกสารที่มีการบันทึกไว้และการถามหลายๆ ตัวอย่างหลายๆ ครั้ง จนเชื่อถือได้ว่าข้อมูลนั้นมีความถูกต้องแล้วจึงยุติการตรวจสอบ ทั้งนี้มีการบันทึกข้อมูลและทำดัชนีข้อมูล การถอดเทปและนำมาวิเคราะห์เนื้อหา จัดทำดัชนีและวิเคราะห์หาความเชื่อมโยง ดีความและนำมาสร้างบทสรุปในการทำงานเดียวกัน การทำข้อสรุปชั่วคราวและการลดทอนข้อมูล และการสร้างบทสรุปและการพิสูจน์บทสรุป โดยมุ่งตอบประเด็นที่ศึกษาในแต่ละขั้นตอนให้สมเหตุสมผล

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเสนอผลการศึกษา 2 ประเด็นหลัก ได้แก่ คุณลักษณะของปู่จ่านในชุมชนล้านนาภาคเหนือ จังหวัดเชียงรายและบทบาทการส่งเสริมพระพุทธศาสนาของปู่จ่านจำนวน 4 ด้าน คือ การสร้างศาสนทายาท ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสังคมสงเคราะห์และด้านศาสนพิธี ในชุมชนตำบลดงมะดะ อำเภอมะลาว จังหวัดเชียงราย ดังนี้

1. คุณลักษณะของปู่จ่านในชุมชนล้านนาภาคเหนือ กรณีวัดและสำนักสงฆ์ในชุมชนตำบลดงมะดะ อำเภอมะลาว จังหวัดเชียงราย

“ปู่จ่าน” คือผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นมัคนายก หรือไวยาวัจกรประจำวัด เป็นผู้ดำเนินการประกอบศาสนพิธีและพิธีกรรมต่างๆ ของชุมชน เป็นทั้งผู้ประสานติดต่อระหว่างวัด กับชาวบ้านในกิจการต่างๆ และผู้เป็นหัวหน้านำการ

ประกอบศาสนพิธีกรรมทั้งในงานมงคล อวมงคล รวมถึงพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและความเชื่อของคนในท้องถิ่น การนำอาราธนาศีล อาราธนาธรรม อาราธนาพระปริตร กล่าวนำถวายทาน เป็นต้น ตลอดจนจัดแจงดูแล ศาสนพิธีให้ถูกต้องเรียบร้อย ตามปกติทำหน้าที่ประจำอยู่ ณ วัดใดวัดหนึ่ง

พ่อหนานตาล จักรล่อม (หนาน คือผู้ที่เคยบวชเป็นพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาเมื่อลาสิกขามาเป็นฆราวาสแล้วชาวบ้านจะเรียกว่าเป็นหนาน) ปู่จ่านประจำวัดแห่งหนึ่งในตำบลดงมะดะกล่าวว่า “ปู่จ่านเป็นค้ายกย่องที่ได้มาโดยบทบาทหน้าที่ ในฐานะหัวหน้านำชุมชนฝ่ายคฤหัสถ์ในศาสนพิธีทางบุญกุศล เสมือนผู้นำทาง ผู้ชี้ทางบุญและผู้สอน โดยหลักของภาษาจะใช้คำว่า “ปู่จารย์” โดยแยกคำศัพท์ออกมาได้แก่ ปู่ + จารย์ คำว่า “ปู่” เป็นคำเชิดชูชายชราที่มีอายุ ส่วนคำว่า “จารย์” หมายถึง ผู้กล่าวสอน ซึ่งการออกเสียงสำเนียงทางภาคเหนือฟังเสียงกับคำว่า “จ่าน” จึงเป็นที่มาของคำเรียกว่า “ปู่จ่าน” หรือผู้นำประกอบพิธีกรรมทางศาสนาตามประเพณีล้านนาภาคเหนือ

ปู่จ่านส่วนใหญ่เป็นชายผู้มีอายุทรงไว้ซึ่งองค์ความรู้ที่ได้ศึกษาเล่าเรียนมาจากการบวชเป็นพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักธรรม คำสอนและแนวปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนา ความรอบรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนสุภาษิตที่สามารถหยิบยกมาอธิบายขยายความให้ผู้อื่นได้ฟังแล้วเข้าใจได้ดี หลักการปฏิบัติและระเบียบพิธีการที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและความเชื่อในท้องถิ่น องค์ความรู้ธรรมศึกษาในชั้นธรรมตรี โท หรือเอก

และบางคนมีชั้นยศเปรียญธรรมแผนกบาลี หรือที่เรียกว่ามหาเปรียญธรรม และอาจรวมไปถึงความรู้ คติความเชื่อเกี่ยวกับโหราศาสตร์ ฤกษ์ยาม ความมี วาทศิลป์ และท่วงทำนองนำสวดในพิธีการต่างๆ ที่ได้ฝึกฝนเรียนรู้มาระหว่างการบวชเป็นพระสงฆ์ เมื่อลาสิกขามาแล้วจะได้รับการขนานนามว่า “หนาน” และเมื่อมีโอกาสได้รับการแต่งตั้งเป็น

มัคนายก ไวยาวัจกร ประจำวัด โดยได้รับใบตราตั้ง ประกาศเกียรติคุณ จากเจ้าอาวาสและความเห็นชอบจากศรัทธาประชาชนในชุมชนวัดนั้นๆ แล้วจะมีบทบาทหน้าที่ในการเป็นผู้นำประกอบพิธีกรรมต่างๆ ทั้งในงานมงคล และอวมงคลให้เป็นไปตามขั้นตอน และความถูกต้องตามจารีตประเพณี ความเหมาะสมของงานนั้นๆ

ภาพที่ 1 ปู่จ่าน: ผู้นำประกอบพิธีกรรมทางศาสนาตามประเพณีล้านนาภาคเหนือ

นอกจากนั้น ยังสามารถประกอบพิธีกรรมทางศาสนาแบบล้านนาได้ เพราะปู่จ่านเหมือนหนึ่งผู้นำทางจิตวิญญาณ ด้วยความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติ เช่น ธาตุขวัญ ผี เทวดา ภูมิเจ้าที่ ซึ่งเกี่ยวข้องกับวิธีการบำบัดกายและใจ

บ้างนำภูมิปัญญาพื้นบ้านมาใช้ในการปรับธาตุในร่างกายด้วยสมุนไพร การงดอาหารแสลงเพื่อป้องกันอาการธาตุกำเริบอันเป็นการฟื้นฟูร่างกายหลังจากทำพิธีกรรมจากปู่จ่าน ส่วนพิธีกรรมจะเกี่ยวข้องกับจิตใจ (ขวัญ) เช่น พิธีการเรียกขวัญ

(ฮ้องขวัญ) การส่งเคราะห์ การขึ้นศาลพระพรหม การรดน้ำมนต์คนป่วย และการเลี้ยงหอยเจ้าบ้าน บางแห่งเรียกเสื้อบ้าน หรือใจบ้าน มีลักษณะคล้าย ศาลาหรือบ้านหลังเล็กๆ ใช้สำหรับประกอบ พิธีกรรมตามความเชื่อเพื่อเป็นสิริมงคลมีความ ศักดิ์สิทธิ์ และคนในชุมชนมีความเชื่อว่าในหอเจ้า บ้านจะมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์สถิตอยู่ เช่น เทวดา ภูมิเจ้าที่ ที่คอยปกป้องรักษาให้ประชาชนอยู่เย็นเป็นสุข เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจแก่ผู้ที่ต้องเดินทางไกลหรือ ต้องจากบ้านไปในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งอาจจะเพื่อ ไปทำงาน หรือเรียนต่างจังหวัด แม้กระทั่งการปลูก บ้านใหม่ การแต่งงาน การประกอบธุรกิจ ก็ยังต้อง มาบนบานสานกล่าวให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สถิตอยู่ใน หอเจ้าบ้านคอยช่วยเหลือและปกป้องคุ้มครองให้ อยู่รอดปลอดภัย หลังจากได้บนบานสานกล่าวแล้ว ผู้ที่มาประกอบพิธีกรรมจะเกิดความสุขสบาย ใจ คลายความกังวลเรื่องความปลอดภัยไปได้ระดับหนึ่ง โดยในช่วงเดือนเมษายนของทุกๆ ปีจะมีการบวงสรวง หอเจ้าบ้าน ทุกคนในหมู่บ้านต่างให้ความสำคัญกับ พิธีกรรมนี้ กิจกรรมทางศาสนาและพิธีกรรมความ เชื่อดังกล่าวได้แสดงถึงคุณลักษณะสำคัญของ ปู่จ๋านในชุมชนภาคเหนือล้านนาตามแบบแผน ความเชื่อที่สืบทอดต่อกันมา ทั้งนี้สอดคล้องกับ พระพุทธศาสนาและความเชื่อพื้นฐานในการดำรง ชีพและอำนาจสิ่งเหนือธรรมชาติของชาวล้านนา

สรุปได้ว่า คุณลักษณะสำคัญของปู่จ๋าน ในชุมชนล้านนาภาคเหนือ ส่วนใหญ่เป็นชายผู้มีอายุ เคยบวชเป็นพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา เมื่อลาสิกขาแล้วมีนามเรียกว่า “หนาน” ได้รับการแต่งตั้ง ให้เป็นหมคนายกไวยาวัจกร ประจำวัดเป็นผู้นำประกอบ

ศาสนาพิธีกรรมต่างๆ ทั้งในงานมงคล และอวมงคล เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณและสามารถประกอบ พิธีกรรมทางศาสนาแบบล้านนาที่เกี่ยวข้องกับความ เชื่อเกี่ยวกับเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติ เช่น พิธีการ เรียกวขวัญ (ฮ้องขวัญ) การส่งเคราะห์ การขึ้นศาล พระพรหม การรดน้ำมนต์คนป่วย การเลี้ยงหอยเจ้าบ้าน

2. บทบาทการส่งเสริมพระพุทธศาสนา ของปู่จ๋านในชุมชนตำบลดงมะดะ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย การส่งเสริมพระพุทธศาสนาของปู่จ๋าน ในชุมชนเป็นกิจกรรมทางศาสนา สังคมวัฒนธรรม แสดงให้เห็นถึงการเป็นบุคคลที่เสียสละอุทิศตนให้ กับวัดและชุมชน มีจิตสาธารณะ มีปฏิปทาประพฤติ ปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างที่ดี สามารถนำหลักการ ทางศาสนาและความรู้ภูมิธรรมที่ได้ศึกษามา ถ่ายทอดได้อย่างเหมาะสม จำแนกการศึกษา บทบาทที่สำคัญ 4 ประการ ได้แก่ บทบาทการสร้าง ศาสนทายาท บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนา บทบาทด้านสังคมสงเคราะห์บทบาทด้านศาสนพิธี

2.1 บทบาทการสร้างศาสนทายาท ปู่จ๋านในชุมชนตำบลดงมะดะ เป็นสมาชิกชมรม อาจารย์วัด อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย จัดอบรม พบปะกันทุกๆ ปี และได้เชิญหนาน คือ ผู้ที่เคยบวช เป็นพระสงฆ์มาก่อนเข้าร่วมสัมมนาเรียนรู้สืบทอด ตามเจตนารมณ์ของชมรม เพื่อการส่งเสริมกุลบุตร กุลธิดา ให้มีคุณธรรม จริยธรรม รู้จักบาป บุญ คุณโทษ อย่าหลงลืมหลักปฏิบัติหลักธรรมทาง ศาสนา แนะนำการประพฤติปฏิบัติตนให้ถูกต้อง ตามจารีตประเพณีของชุมชน และยังสามารถ ให้ปฏิบัติหน้าที่แทนปู่จ๋านได้ ถือว่าเป็นการสร้าง ศาสนทายาทที่เห็นได้อย่างชัดเจน

ภาพที่ 2 ชมรมอาจารย์วัด อำเภอมะลาว จังหวัดเชียงราย

2.2 บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในมหาปริณิพพานสูตร ตอนหนึ่ง กล่าวว่า “พระอานนท์เถระเข้าไปกราบทูลถามพระพุทธเจ้าว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญถ้าพระองค์ปรินิพพานไปแล้ว จะมีใครเป็นศาสดาของพุทธบริษัทแทนพระองค์ พระเจ้าข้า” พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ดูก่อนอานนท์ เราตถาคตปรินิพพานไปแล้ว สิ่งที่เป็นศาสดาของพุทธบริษัทแทนเราตถาคต คือ พระธรรมคำสอนของเราตถาคตเอง ผู้ที่เห็นพระธรรมคำสอนของเราตถาคต คือ ผู้เห็นเราตถาคต ผู้ที่จะรักษาไว้ซึ่งพระธรรมคำสอนของเราตถาคต คือ พุทธบริษัทสี่ ได้แก่ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสกอุบาสิกา” (ที.ม. (ไทย) 10/67-162) ดังที่

กล่าวมาจะเห็นได้ว่า “ปูจ่าน” เป็นบุคคลคนหนึ่ง ในพุทธบริษัท คือ อุบาสกที่สามารถรักษาไว้ซึ่งพระธรรมคำสอน และนำไปเผยแผ่ตามที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ในมหาปริณิพพานสูตรได้ ด้วยการส่งเสริมอำนวยความสะดวกปัจจัยต่างๆ ที่ตนเองสามารถกระทำได้ ถือว่าได้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาแล้ว โดยการสนับสนุนปัจจัยในการเผยแผ่ธรรม การชักจูงไปฟังธรรม และการสนทนาธรรม อันเป็นหลักการสำคัญของการเป็นปูจ่านที่พ่อหนานอินจันทร์ กาวิชัย กล่าวไว้ว่า “คนที่จะเป็นปูจ่านได้นั้น จะต้องหนักแน่นในหลัก การปฏิบัติและหลักธรรมมีอุดมการณ์เป็นงาน สืบสานพระศาสนา เสียสละ นำพาชุมชนสามัคคี”

ภาพที่ 3 พ่อหนานอินจันทร์ กาวิชัย ปู่จ่านประจำวัดแห่งหนึ่งในตำบลงมะตะ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย

การสนับสนุนด้านปัจจัยในการเผยแผ่ธรรมปู่จ่านจะแสดงออกถึงการสนับสนุนด้านปัจจัย ทั้งกำลังทรัพย์และกำลังสติปัญญาที่เกิดขึ้น ได้แก่ การแนะนำส่งเสริมผู้คนเข้าสู่พิธีกรรม การกล่าวสวดแทรกคำสอนทางพระพุทธศาสนา ผสมผสานไปกับกิจกรรมในพิธีกรรม การถวายปัจจัยสี่แก่พระสงฆ์ การปวารณาตนเป็นเจ้าภาพสร้างโรงทานในกิจกรรมสำคัญของวัด

การชักจูงไปฟังธรรม ปู่จ่านเสมือนเป็นตัวแทนพระสงฆ์ประชาสัมพันธ์แจ้งข่าวเชิญชวนให้ผู้คนเข้าวัด และบางโอกาสเป็นผู้แสดงความรู้ภูมิธรรมยกคติธรรมคำกล่าวที่สวดคล้องกับ

ชีวิตมาอธิบายเล่าความในโอกาสที่เหมาะสม เช่น ทำหน้าที่เป็นโฆษกในงานสรงน้ำพระพุทธรูปในวัด ได้กล่าวสำนวนโวหารสอนแก่ผู้มาในงานความว่า “จงทำแต่ดี อย่าดีแต่ทำ, จงพูดแต่ดี อย่าดีแต่พูด, จงคิดแต่ดี อย่าดีแต่คิด” ซึ่งให้ความหมายในแง่คติธรรมคำสอนชีวิตแก่ผู้ร่วมงานได้เป็นอย่างดี พ่อหนานทองเลื่อม ช่อจำปี กล่าวไว้

การสนทนาธรรมตามกาล เช่น วันพระในเทศกาลเข้าพรรษาระหว่าง 3 เดือนนั้น ขรवासผู้เฒ่าในธรรมจะนุ่งขาวห่มขาว ถือบิณฑุโบสถ (ศีล 8) ร่วมสวดมนต์ไหว้พระที่พระอุโบสถ หรือ ศาลาการเปรียญ และบ้างจะพักแรมคืน (นอนวัด)

หลังจากสวดมนต์เสร็จจะมีการสนทนาธรรมเล่าเรื่องราวต่างๆ ทางพระพุทธศาสนาและประวัติศาสตร์ชุมชนที่เกี่ยวข้อง

2.3 บทบาทด้านสังคมสงเคราะห์
ปูจ่านจะเป็นผู้ส่งเสริมแนะนำการถวายสังฆทานแด่พระสงฆ์ ตรีเตรียมจัดการเพื่อความสะดวกแก่ผู้ทำกุศลงานพิธีบุญมงคลและอวมงคลตามประเพณี การหาฤกษ์ ดุยามให้ผู้คนที่สร้างบ้านเรือน การตั้งชื่อให้เด็กเกิดใหม่ รวมไปถึงการจัดการพิธีศพให้คนไร้ญาติ การระดมความคิดและหาแนวทางการช่วยเหลือ ผู้ประสบภัยพิบัติ คนยากไร้ผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนในการครองชีพ ชุมรมปูจ่านจะมีการประชุมทบทวนการทำงานและประสานช่วยระดมทุนช่วยเหลือตามกำลังแก่ประชาชนและสมาชิกในชมรม อันเป็นการแสดงถึงความเสียสละ จิตอาสา อุทิศตนเป็นแบบอย่างที่ดี

2.4 บทบาทด้านศาสนพิธีในชุมชน
ตำบลดงมะดะ อำเภอมะลาว จังหวัดเชียงราย มีศาสนพิธีหลักสำคัญอยู่ 2 พิธี คือ พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา หรือศาสนพิธี และพิธีกรรมตามความเชื่อท้องถิ่น ดังนี้

พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา หรือศาสนพิธี ตามหลักทั่วไปมีอยู่ จำนวน 4 หมวด ได้แก่ 1) กุศลพิธี เป็นพิธีที่ต้งามเกี่ยวกับการอบรมความดีงาม เช่นการแสดงตนเป็นพุทธมามกา การเวียนเทียนในวันสำคัญทางศาสนา การรักษาศีลอุโบสถ 2) บุญพิธี เป็นพิธีว่าด้วยการทำบุญมงคล เนื่องในโอกาสต่างๆ และทำบุญอวมงคล คือการทำบุญหน้าศพ 3) ทานพิธี เป็นพิธีกรรมการ

ถวายทานต่างๆ และ 4) ปกิณกะพิธี เป็นพิธีเริ่มต้น ได้แก่ การอาราธนาศีล การประเคนของพระ ชุมชนจะปฏิบัติตามพิธีกรรมเหล่านี้ในการทำบุญทุกครั้งจะถือคติหลักใหญ่ๆ 3 ประการคือ การให้ทาน การรักษาศีล และการเจริญภาวนา โดยมีผู้นำศาสนพิธี คือ ปูจ่านเป็นผู้เชื่อมประสานให้พิธีกรรมนั้นๆ เป็นไปตามระเบียบแบบแผนสำเร็จลงด้วยดีทุกๆ ประการ

พิธีกรรมตามความเชื่อท้องถิ่นล้านนาภาคเหนือ ที่ปรากฏเป็นพิธีนิยมสำคัญ ได้แก่ พิธีขึ้นท้าวทั้งสี่ พิธียกเสาเอก พิธีสืบชะตาป่า พิธีสืบชะตาน้ำ และตัวอย่างเช่น พิธีส่งเคราะห์ สะเดาะเคราะห์ เป็นพิธีตามความเชื่อของชุมชนมาแต่โบราณถือเป็นเรื่องที่ดี ไม่เกิดโทษ หรือความเสื่อมเสียต่อชุมชน เช่น เมื่อชาวบ้านไม่สบายโดยไม่รู้สาเหตุจะไปหาหมอทรงเจ้าพื้นบ้าน หากมีการกล่าวทักว่าบุคคลนั้นได้ไปกระทำผิดต่อภูมิเจ้าที่ในที่แห่งใดแห่งหนึ่งทำให้เกิดตกใจสะดุ้งจิตไม่สบายจึงเกิดให้เจ็บป่วยเป็นเหตุแห่งความเชื่อไม่สบายกายและสภาพจิตใจแย่ ควรให้ปูจ่านทำพิธีส่งเคราะห์ สะเดาะเคราะห์ ดังนั้น ปูจ่านในฐานะผู้นำจิตวิญญาณ เจ้าแห่งพิธีกรรมท้องถิ่นจะให้ทำสะดวง (ส่งข้าวให้ผี) ในพิธีส่งเคราะห์ สะเดาะเคราะห์ สะดวงที่ทำด้วยต้นกล้วยสี่เหลี่ยมใส่ของเช่นไข่ เช่น หมาก พลู บุหรี่ เมี่ยง ข้าวต้มขนม เนื้อสุก และตามที่หมอถูกกล่าวทักไว้ พิธีกรรมนี้นิยมทำที่บ้านคนป่วย ปูจ่านจะมีบทสวดบริกรรมคาถาเป็นเริ่มต้น หลังจากนั้นผูกข้อมือและทำพิธีปิดเคราะห์ให้แก่ผู้ป่วย โดยให้พิธีแบมือทั้งสองข้างออกมาแล้วปูจ่านจะใช้ด้ายสายสิญจน์ปิดเป่าที่

ฝ่ามือออกไปนอกตัว และกล่าวบทสวดบริกรรม
คาถาอีกครั้งเป็นอันเสร็จพิธี” พ่อหนานอินจันทร์
กล่าว อันนี้คืออีกหนึ่งพิธีกรรมความเชื่อของชาว
ล้านนาที่นิยมทำกันเมื่อประสบเหตุแห่งความเชื่อ

5. อภิปรายผลการวิจัย

กิจกรรมทางศาสนา พิธีกรรม ความเชื่อ
ได้แสดงถึงคุณลักษณะสำคัญของปูจ๋านตาม
แบบแผนความเชื่อที่สืบทอดต่อกันมา ซึ่งสอดคล้อง
กับหลักการพระพุทธศาสนาและความเชื่อพื้นฐาน
ในการดำรงชีพและอำนาจสิ่งเหนือธรรมชาติของ
ชาวล้านนา ดังผลการวิจัยพบว่าปูจ๋านในชุมชน
ล้านนาภาคเหนือ หรือที่เรียกว่า “ม้านายก” นั้น
ได้มาโดยการแต่งตั้งและเป็นค่ายก่อกองที่ได้มาโดย
บทบาทหน้าที่ในฐานะหัวหน้านำชุมชนฝ่ายคฤหัสถ์
ในศาสนพิธีทางบุญกุศล เสมือนผู้นำทาง ผู้ชี้ทาง
บุญ และผู้กล่าวสอน เป็นผู้ที่ยึดโยงซึ่งองค์ความรู้
ที่ได้ศึกษาเล่าเรียน และการฝึกฝนมาจากการบวช
สามารถประกอบพิธีกรรมทางศาสนาตามประเพณี
วัฒนธรรมสืบทอดกันมาในท้องถิ่นได้ ทำให้ผู้ที่มา
ประกอบพิธีกรรมจะเกิดความสบายใจ คลายความ
กังวลใจเรื่องความปลอดภัยไปได้ระดับหนึ่ง
ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของจิรศักดิ์ ปันลา
(2561, หน้า 204) ซึ่งใช้คำว่า “ปูจารย์” ในทำนอง
เดียวกันถึงบุคคลที่มีความรู้ทางด้านพุทธศาสนา
และพุทธศาสนพิธี เป็นผู้นำในการไหว้พระ รับศีล
เวนทาน หรือการประกอบพิธีการต่างๆ ทั้งการ
ประกอบพิธีในวัดและในบ้าน

การส่งเสริมและเผยแผ่พระพุทธศาสนา
ของปูจ๋าน หรือม้านายก เป็นบทบาทของอุบาสก

ผู้ทำหน้าที่ช่วยเหลือและเผยแผ่รองจากพระสงฆ์
ในรูปแบบต่างๆ ระหว่างวัดกับสังคม ชุมชน (จิรศักดิ์
ปันลา, 2561, หน้า 3-4) ข้อค้นพบการแสดง
บทบาททางศาสนา สังคมวัฒนธรรมที่สนองตอบ
ต่อหน้าที่ เป็นผลดีแก่ประชาชน ชุมชนและ
เป็นการส่งเสริมพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม
ท้องถิ่นให้เจริญรุ่งเรือง อันได้แก่ การสร้างศาสน
ทายาท โดยการขับเคลื่อนกิจกรรมของชมรม
อาจารย์วัด อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงรายเพื่อ
ส่งเสริมผู้ที่เคยบวชเรียนมาให้สามารถปฏิบัติหน้าที่
แทนปูจ๋านได้ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยเป็น
อุบาสกที่จะสามารถรักษาไว้ซึ่งพระธรรมคำสอน
และนำไปเผยแผ่ได้ตามที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ใน
มหาปริณิพพานสูตร ด้วยการสนับสนุนปัจจัยในการ
เผยแผ่ธรรม การชักจูงไปฟังธรรม และการสนทนา
ธรรม การสังคัมสังเคราะห์ เป็นผู้แนะนำ ส่งเสริม
กิจการต่างๆ ระหว่างวัดกับชุมชน ช่วยเหลืองาน
ด้วยจิตอาสาในงานพิธีบุญมงคลและอวมงคลตาม
ประเพณี และด้านศาสนพิธี กระทั่งการส่งเคราะห์
สะเดาะเคราะห์ตามความเชื่อและพิธีกรรมสืบทอด
มาของชุมชนล้านนาภาคเหนือเพื่อต่อรองให้
หายจากความเจ็บป่วย ภายใต้กฎเกณฑ์ชุมชน
ความเชื่อสิ่งเหนือธรรมชาติส่วนบุคคลและชุมชน
(สามารถ ใจเตี้ย, 2563, หน้า 219-229) ซึ่งเป็น
บทบาทตามประเพณีและพิธีกรรมต่อบุคคล
เพื่อให้เกิดสิ่งที่ดีงามต่อตนเองและครอบครัว
โดยผู้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องพิธีกรรมดีแล้ว
ย่อมเป็นผู้ฉลาดในการจัดทำพิธีกรรมต่างๆ ในทาง
ศาสนา เป็นผู้สามารถในการประกอบพิธีกรรมนั้นๆ
ได้ถูกต้องตามแบบแผนที่นิยมกันทั่วไป และ

นอกจากนั้น ยังเชื่อได้ว่าช่วยสืบต่ออายุพระศาสนา โดยปริยาย ด้วยเพราะแบบอย่างหรือธรรมเนียมที่ดีงามมีเหตุมีผลเป็นพิธีกรรมนั้นๆ เมื่อยังรักษากันไว้ได้เพียงใด ตัวศาสนาก็ยังเชื่อว่าจะได้รับการรักษาอยู่เพียงนั้น เหมือนเปลือกกระพี้ของต้นไม้ยังคงสดอยู่ตราบไต่ต้นไม้ นั่นก็จะมีชีวิตอยู่ตราบนั่น (สุริยา สมุทรคุปต์, 2540, หน้า 10) ศาสนาจึงเป็นที่พึ่งทางใจของมนุษย์ การปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาในความเชื่อศรัทธาในกิจกรรมหรือพิธีกรรมต่างๆ เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตแสดงถึงความสามัคคี ความกลมเกลียวเป็นอันหนึ่งอันเดียวของคนในชุมชนให้มั่นคงสืบไป (นัชพล คงพันธ์, พระครูอุทิศปริยัติสุนทร และพระครูอุทิศธรรมคุณ, 2564, หน้า 207-219)

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปปรับใช้

1.1 องค์รกรปกครองคณะสงฆ์ควรให้การยกย่องเชิดชูให้คุณค่าแก่ปูจวนในฐานะเจ้าพิธีกรรมที่ขับเคลื่อนงานพระศาสนา ระหว่างชาวบ้านกับวัด และยังเป็นนักเผยแผ่รองจากพระสงฆ์

1.2 องค์รกรปกครองส่วนท้องถิ่นควรให้การสนับสนุนบทบาทของปูจวนในกิจการทางศาสนาและพิธีกรรมเพื่อส่งเสริมพระพุทธศาสนาของชุมชนให้เหมาะสมตามจารีตประเพณีท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับชีวิต

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การสร้างเครือข่ายและขยายฐานการสร้างศาสนทายาทเพื่อสืบทอดประเพณี

วัฒนธรรมท้องถิ่นและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

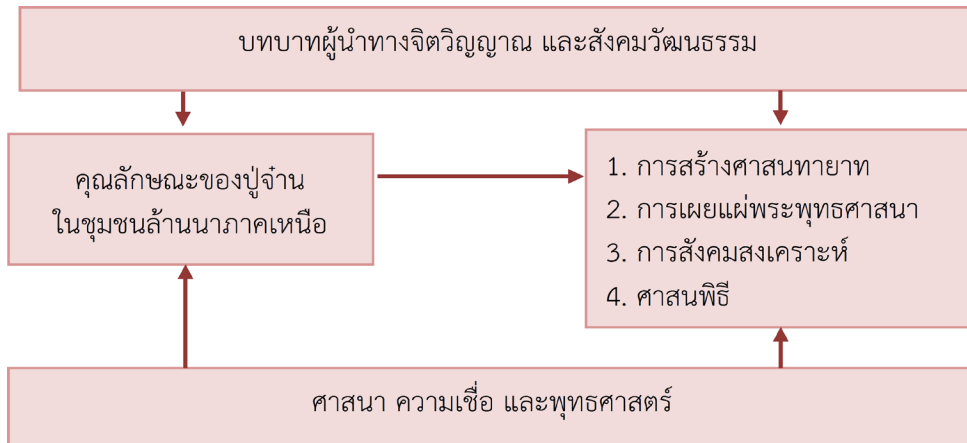
2.2 การศึกษาพลังและอำนาจของพิธีกรรมที่ซ้อนทับระหว่างชุดความคิดของพระพุทธศาสนาและโลกทัศน์ของชาวล้านนา ดั้งเดิมต่อการสืบทอดประเพณีและศาสนา

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ปูจวนในชุมชนล้านนาภาคเหนือของประเทศไทยเป็นกลุ่มบุคคลที่ชี้ให้เห็นชัดถึงการเป็นผู้นำทางศาสนา สังคมและวัฒนธรรมและสืบทอดทางคติชนวิทยา ศาสนา ความเชื่อและพระพุทธศาสนา ซึ่งผสมผสานเป็นประเพณีวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาในท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน ปูจวนได้ศึกษาเรียนรู้ศิลปวิทยาจากองค์กรพระพุทธศาสนาโดยตรง แล้วนำเอาองค์ความรู้ที่ได้มาสร้างความสุขให้แก่คนในชุมชน การสร้างขวัญกำลังใจช่วยชี้แนะให้เกิดความเข้าใจตามความเชื่อที่ตนเองนับถือ การส่งเสริมพระพุทธศาสนาในชุมชนที่เป็นกำลังช่วยจรรโลงพระพุทธศาสนา ดังในมหาปริณิพพานสูตรตอนหนึ่งที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บุคคลที่จะช่วยจรรโลงพระพุทธศาสนาของเราตถาคตได้นั้นคือ พุทธบริษัท 4 ได้แก่ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา” จากพระพุทธวจนะตรงนี้ชี้ให้เห็นว่า “ปูจวน” ท่านก็เป็นอีกส่วนหนึ่งของพุทธบริษัท 4 นั่นคือ อุบาสก ซึ่งสามารถช่วยส่งเสริมพระพุทธศาสนาตามบทบาทที่พึงกระทำได้อย่างเด่นชัด 4 ด้าน คือ 1) การสร้างศาสนทายาท 2) การเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยการสนับสนุนการเผยแผ่ธรรม การชักจูงคนไปฟังธรรม และการสนทนาธรรม

แก้ไขปัญหาวีร 3) บทบาทการสังคมสงเคราะห์ ศาสนา และตามความเชื่อของท้องถิ่นเพื่อการ และ 4) บทบาทด้านศาสนาพิธีสำคัญทางพระพุทธ ส่งเสริมพระพุทธศาสนาในชุมชน

ภาพที่ 4 บทบาทของปู่อานในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาของชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- จิรศักดิ์ ปิ่นลำ. (2560). รูปแบบและกระบวนการสร้างเครือข่ายมัคทายอกในการส่งเสริมการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในล้านนา. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ชาญชัย ฤทธิร่วม. (2560). การศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพของปู่อานในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาของตำบลดงมะดะ อำเภอมะลาว จังหวัดเชียงราย. เชียงราย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- นัชพล คงพันธ์, พระครูอุทิศปริยัติสุนทร และพระครูอุทิศธรรมคุณ. (2564). พิธีกรรมทางศาสนากับการปฏิบัติตนนิสิตสังคมศึกษายุคโลกาภิวัตน์. วารสาร มจร การพัฒนาสังคม, 6(2), 207-219.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศุภลักษณ์ ใจวัง. (2558). การศึกษาโครงสร้างบทบาทหน้าที่และคุณค่าในพิธีกรรมของชาวไทยเขินสันป่าตอง เชียงใหม่. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- สมร สังฆะสร. (2545). คนอยู่ป่า. เชียงใหม่: ธารเหนือ.

- สามารถ ใจเตี้ย. (2563). พิธีกรรมพื้นบ้านล้านนามิติการสร้างเสริมสุขภาพจิต. *วารสารควบคุมโรค*, 46(3), 219-229.
- สุริยา สมุทรคุปต์. (2540). พิธีกรรม “ช่วงผีฟ้อน” ของ “ลาวข้าวเจ้า” จังหวัดนครราชสีมา. นครราชสีมา: สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.